

AKTUALITĀTES SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU VIENLĪDZĪGU TIESĪBU UN IESPĒJU VEICINĀŠANĀ

D E C E M B R I S 2 0 2 5

Iespējas

Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs Latvijā aicina līdz 31. martam pieteikties **Ziemeļvalstu un Baltijas valstu mobilitātes programmā "Valsts administrācija"**, kas veidota ar mērķi veicināt reģionālo sadarbību un pieredzes apmaiņu publiskajā sektorā starp Ziemeļvalstīm un Baltijas valstīm. Programmā drīkst pieteikt arī dalībniekus no Ukrainas. Sīkāka informācija **pieejama šeit** (angliski).

Janvāris starptautiski ir **Dzemdē kakla vēža modrības mēnesis**, kurā mudina sievietes veikt dzemdē kakla vēža skrīningu, šim nolūkam Latvijā jau trešo gadu organizē kampaņu sievietēm "Apsteidz dzemdē kakla vēzi!" ar aicinājumu "Veic valsts apmaksātu pārbaudi!". Sīkāka informācija par valsts apmaksājamiem izmeklējumiem atrodama **Nacionālā veselības dienesta vietnē**.

Latvijā

Decembrī publiskotajā **2025. gada Dzimumu līdztiesības indeksā** Latvija ar 56,7 punktiem ieņem 24. vietu starp 27 Eiropas Savienības dalībvalstīm, un, lai gan Latvijas rādītāji kopumā uzlabojas, tomēr atšķirība no ES vidējā rezultāta arvien palielinās. Latvija šobrīd izglītības jomā ieņem pēdējo vietu Eiropas Savienībā, iegūstot 43,5 punktus, daudz izaicinājumu ir arī laika izmantošanas un veselības jomā. Labākie rādītāji Latvijai ir darba jomā, savukārt izaugsme vērojama izglītībā. Plašāka informācija pieejama Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta **mājaslapā**.

Pasaules veselības organizācija (PVO) **5. decembrī rīkoja diskusiju par veselības sektora gatavību reaģēt uz vardarbību pret sievietēm un meitenēm**. Galvenais diskusijas jautājums bija par to, vai ārstniecības personām obligāti jāziņo tiesībsargājošajām iestādēm par vardarbības gadījumiem un kā tas ietekmē vēršanos pēc palīdzības. Pasākumā tika arī prezentēti PVO izstrādātie rīki un apmācību materiāli vienotu algoritmu ieviešanai vardarbības atpazīšanā un palīdzības sniegšanā, eksperti diskutēja par dažādiem no seksuālās vardarbības cietušo cilvēku palīdzības centru modeļiem.

Latvijas Nacionālā bibliotēka decembrī rīkoja Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) pētnieka **Jāņa Šabanova vieslekciju “#StipraisDzimums? Kad vīrišķība kļūst bīstama”**. Pētnieks iedziļinās digitālajā laikmetā, kurā vīrišķības izpratni veido ne tikai sabiedriskās normas, bet arī algoritmiski virzītas ideoloģijas, kas slēpjas manofēras telpā. Lekcijā bija iespējams uzzināt par to, kā vientulība, nespēja izpaust emocijas un meklējumi pēc piederības noved jaunus vīriešus līdz toksiskām kopienām, kur dusmas pārvēršas par identitātes pamatu. Iepriekš pētnieks publicējis rakstus Satori par **manofēru** un t. s. **incelu kultūru**.

RSU mājaslapā publicēta **intervija ar profesori Viktoriju Šounmī (Victoria Showunmi)**. Professore viesojās Latvijā un vadīja lekciju un semināru programmas Apvārsnis Eiropa projektā “INCLUDE”, kas vērsts uz dzimumu līdztiesības plānu pilnveidošanu biomedicīnas iestādēs. Intervijā profesore skaidro, kā nonākusi pie interseksionālās pētniecības un kā palīdz citiem pētniekiem šo pieeju izmantot dažādās nozarēs.

LR 1 raidījumā “Kultūras rondo” pētnieces Liene Dreimane un Ineta Lipše sarunājās par **kolektīvo monogrāfiju “Perspektīvas. Sievietes Latvijas kultūrā un sabiedrībā 1870–1940”**. Monogrāfijā izceltas sieviešu tiesību aktīvistes starpkaru periodā, piemēram, Berta Pīpiņa, Zelma Cēsniece-Freidenfelde un Aspazija. Tās sastādītāja ir Eva Eglāja-Kristsone, un autoru komandā – Baiba Vanaga, Māra Grudule, Zita Kārkla, Ineta Lipša, Rasa Pārpuce–Blauma un Guntis Vāveris.

Tieslietu ministrija 12. decembrī atklāja **Norvēģijas finanšu instrumenta programmu “Korekcijas dienesti”**. Tā paredz virkni būtisku uzlabojumu Latvijas sodu izpildes sistēmā. Programmā īpašs uzsvars tiks likts uz jaunas un mūsdienīgas sieviešu ieslodzījuma vietas izveidi Cēsīs, korekcijas dienestu kapacitātes stiprināšanu un rehabilitācijas pakalpojumu attīstīšanu bērniem ar atkarībām no apreibinošām vielām.

Latvijas partneri novembrī uzsāka **iniciatīvas “Sieviešu līderība publiskajā IKT sektorā”** (WLICT) īstenošanu, dodoties izpētes vizītēs uz Ukrainu un Uzbekistānu. Biedrība #esiLV sagatavoja divus priekšizpētes ziņojumus par situāciju Uzbekistānā un piedalījās augsta līmeņa diskusijās ANO Attīstības programmas Digitālās ekonomikas forumā. Savukārt Rīga TechGirls tikās ar organizācijām Ukrainā un Uzbekistānā un piedalījās TechChill Kyiv. Iniciatīvu īsteno sešu Eiropas Savienības dalībvalstu aģentūru konsorcijs, un tā mērķi ir veicināt dzimumu perspektīvas integrāciju digitālajās rīcībpolitikās, veicināt jaunu sieviešu piekļuvi STEM izglītībai un cīnīties ar dzimumā balstītiem kibernoziem.

AKTUALITĀTES SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU VIENLĪDZĪGU TIESĪBU UN IESPĒJU VEICINĀŠANĀ

D E C E M B R I S 2 0 2 5

Eiropā

Eiropas Parlaments atbalstījis **iniciatīvu par aborta pieejamību**, aicinot Eiropas Komisiju izstrādāt brīvprātīgu finanšu mehānismu, kas palīdzētu nodrošināt, ka jebkurā Eiropas valstī sievietēm ir pieejama droša grūtniecības pārtraukšana saskaņā ar likumu, neatkarīgi no finansiālās situācijas. Iniciatīva "Mana balsis, mana izvēle" savāca vairāk nekā 1,12 miljonus parakstu visā ES.

Decembrī Dānijā tiesā tika panākta vienošanās par izmaksājamajām **kompensācijām Grenlandes pamatiedzīvotāju sievietēm**, kurām no 1960. gada līdz 1991. gadam bez piekrišanas vai informēšanas piespiedu kārtā tika ievietotas kontraceptīvās spirāles vai injicēta hormonālā kontracepcija. Vairākas sievietes iesūdzēja tiesā Dānijas valdību, un, atzīstot sūdzības pamatotību, Dānijas valdība ir publiski atvainojusies cietušajām sievietēm, kā arī apņēmusies katrai izmaksāt aptuveni 40 000 eiro.

Lielbritānijā apstiprināta jauna **Stratēģija vardarbības pret sievietēm un meitenēm novēršanai**, kas paredz 20 miljonu mārciņu ieguldījumu dažādās rīcībās vardarbības novēršanai un mazināšanai. Stratēģijā plānots gan atbalsts ģimenēm, gan apmācības un atbalsta rīki skolotājiem, lai jau agrā vecumā varētu cīnīties ar vardarbības cēloņiem.

Euronews ziņo, ka **pētījumā par mātes lomas ietekmi uz nodarbinātību** vērojams, ka Vācijā sievietes pēc bērna piedzimšanas tiek virzītas uz mazāk sarežģītām un šaurākām jomām darbā, samazinot iespējas karjeras izaugsmei un līdz ar to ierobežojot arī atalgojuma pieaugumu.

Pasaulē

Pēc Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Klimata pārmaiņu konferences (COP 30) **ANO ledzīvotāju fonds publicējis secinājumus**, norādot, ka, lai gan dzimumu līdztiesība un veselība ir izvirzītas kā prioritātes taisnīgai pārejai, tomēr paredzētās rīcības ir nepietiekamas, īpaši attīstības valstu reģionos dzīvojošajām sievietēm un meitenēm. COP 30 būtu jālīdzsvaro dzimumu līdztiesības trūkums vairumā nacionālo klimata plānu, tomēr nepietiekamas finanses un pārāk vispārīga valoda rada bažas par apņemšanās izpildi.

Vox rakstā autore Reičela Koena Būta (Rachel Cohen Booth) analizē rīcībpolitikas ietekmi uz dzimstības rādītājiem un vīriešu lomu gan dzimumu līdztiesībā, gan dzimstības veicināšanā. Rakstā vērtēti dažādi rādītāji no valstīm, kurās ir atšķirīgas pieejas dzimumu līdztiesībai, ģimeņu modeļi un rīcībpolitikas, tomēr izaicinājumi saistībā ar dzimstību ir līdzīgi. Autore norāda uz vajadzību vairāk pētīt vīriešu attieksmes un iesaistes vēlmes, neatstājot visus demogrāfijas jautājumus tikai sievietēm.

Dienvidkorejā **prezidenta uzdevums Dzimumu līdztiesības ministrijai – apkopot datus par vīriešu diskrimināciju** – nav nesis gaidītos rezultātus. Dienvidkorejai jau ilgstoši ir vieni no lielākajiem izaicinājumiem dzimumu līdztiesībā (salīdzinot OECD vidējos rādītājus), un īpaši nodarbinātībā pastāv nopietna dzimumu diskriminācija, kādēļ 1998. gadā tika izveidota atsevišķa ministrija. Arī citās valstīs dzimumu līdztiesības rādītāji pasliktinās, piemēram, **Izraēlā femicīds 2025. gadā pieaudzis par 48%**, jo īpaši pieaugot šaujamo ieroču izmantošanai, bet ANO Attīstības programma ziņo, ka **stereotipi par sieviešu lomu Moldovas sabiedrībā pieauguši par 14,5%**, vairāk kā 62% respondentu norāda, ka sievietes loma ir mājās ar ģimeni.

Kirgizstāna sadarbībā ar ANO Sieviešu aģentūru un Eiropas Savienību publicējusi Dzimumu līdztiesības profilu (CGEP). Ziņojums rāda, ka kvotu sistēma vēlēšanās ir nesusi rezultātus un pašvaldībās sievietes ieņem kopumā 39% vietu, tomēr pārējās lēmēj institūcijās un publiskā sektora amatos sieviešu pārstāvniecība ir starp 3–5%. Kirgizstānā izstrādāta Nacionālā dzimumu līdztiesības stratēģija līdz 2030. gadam, ar kuras palīdzību valsts plāno mazināt nevienlīdzību.

ASV Transporta departaments apstiprinājis lietošanai jauna modeļa avāriju manekenus, kas ir tuvāki sieviešu ķermeņu proporcijām. Līdz šim avāriju manekeni ir bijuši atbilstoši tikai vīriešu ķermeņiem, lai gan sievietēm ir 73% augstāks risks tikt ievainotām avārijās un 17% augstāks risks tikt nogalinātām.